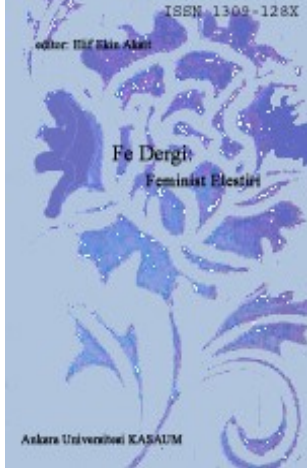

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM

Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Kadından Kentler: Kadınlar, Kentler Ve Murathan Mungan...

Nüket Örnek Büken

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 15 Haziran 2016

Bu makaleyi alıntılanmak için Nüket Örnek Büken, “**Kadından Kentler: Kadınlar, Kentler Ve Murathan Mungan...**” *Fe Dergi* 8, no. 1 (2016), 105-110.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/15_7.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Kadınlardan Kentler: Kadınlar, Kentler Ve Murathan Mungan...

Nüket Örnek Büken*

Kadınlar, Kentler ve Murathan Mungan... Kadını ve kadınlığı ondan daha güzel anlatan bir şair / yazar tanımadım ben. Kadın ve Kent onun ağzından anlatıldığında ise işte böyle tadına doyumla bir öykü kitabı çıkmış ortaya... İzmir, Adana, Trabzon, Bursa, Samsun, Amasya, Ankara, Sinop, Afyon, Kırşehir, Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Gümüşhane, Mersin, İstanbul... Bütün Anadolu şehirlerinin sokaklarında seyrek görülen kadınlar ve onların hikâyeleri...

Murathan Mungan'ın, "Türkiye'nin kuzey, doğu, güney ve batısından bir takım kentler oluşturma isteği ile bu öykü kitabını yazdığını" belirttiği 2008 yılında, yani yazıldığı yıl, büyük bir keyifle okumuştum kitabı uzun bir seyahat boyunca. Tabii o zamanlar, kentlerin kadın dostu olmadığına farkında, "mekânın cinsiyeti"nin varlığından ise bihaber olduğum yıllardı... Kadın çalışmaları ve feminist teoriler konusunda bihaber olarak yaptığım bu okuma bu nedenle yalnızca öykü tadında bir okumaydı... En sevdiğim kadın öykülerinden çoğu İnci Aral'ın kaleminden çıkmıştır, yani yine bir kadının elinden, ya kendi yaşadıklarını yazıya dökmüştür veya tanıdıkları ya da aksine tanımadıklarını ama sonuçta bir kadın olarak yazmıştır, bilerek ve hissederek. Bir yazarın kadın üzerine yazması, hem de tüm kadınsı kırılmalara, düşler, öfkeler, hüsranslar, mutluluklar, kısacası kadının iç dünyası üzerine yazması, bu dünyayı yorumlaması ve en önemlisi tüm yorumlarının içten ve doğru olması, o yazarı biraz daha bizden biri mi yapıyor bilemiyorum. Ama kadını ve kadınlığı Murathan Mungan'dan daha güzel anlatan bir şair / yazar tanımadım ben.

Yılbaşından hemen önce, 2013 yılının Aralık ayında "Mekânın Cinsiyeti" dersinin- Prof. Dr. Funda Şenal Canteke, "Mekânın Cinsiyeti, AÜ KASAUM- final ödevi bağlamında ne yapacağımın kararını veremediğim günlerden birinde, bir akşam vakti, çalışma odasında, yeniden gözüme çarptı "Kadınlardan Kentler"... Neden olmasın dedim, işte kadın ve kent, kadınların birbirleriyle iletişimlerinde anlatılan yaşamışlıklar... İlk kez görüyormuşçasına heyecanla alıp okumaya başladım kitabı yeniden. Yeni yıl tatili için Bursa'ya giderken de yanımdaydı kitap, dönüş yolculuğunda da...

Doğup büyüdüğüm bu kenti, Ankara'yı sevmesem/sevemesem de çok iyi biliyorum ki, hangi kentte yaşarsanız yaşayın, kadınsınız, doğasınız, anılarınızda, özlemlerinizi, buluşmalarınızda duygularınızı sere serpe o kente katarsınız. İçinize işler, size bürünür yaşadığınız yerler. İşte bunu en iyi anlatan öykü kitaplarından birisi elimdeki...

Öyküleri okuduktan sonra kendi öykümü düşündüm Ankara ile ilgili. Bu şehir ile ilgili söylenebilecek en güzel şeyi Ece Temelkuran söylemişti bir yazısında: "Denizsiz şehir kanaatkârdır... Deniz tuhaf şeydir. Yüzünüzü denize verdiğinizde arkanızı dönersiniz insanlara. Bu yüzden, ancak deniz şehirlerinde yalnız kalabilir insan, denize kalır, kendine... Ankara mı? Bakacak tek şey insan yüzleridir. Bu yüzden insanlar kırıp dökmeye cesaret edemez birbirini kolay kolay." Doğrudur. Ankara'da her şey evlerde, oturma odalarında olur. Bakılacak bir deniz olmadığı için, insanlar sık sık ve uzun uzun birbirlerinin yüzlerine bakarlar. Yüzlerde işaretler varsa hakikaten, bunu en iyi Ankara'da yaşayanlar biliyor olmalıdır. Yüz yüze edilir kahve sohbetleri, akademik dedikodular, siyasi tartışmalar... Bu nedenle mi Ankara'da kendimi yalnız hissedemem, yalnız kalamam, kim bilir?

Çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımın geçtiği Kocatepe, Gaziosmanpaşa semtleri, şehrin tümüyle birlikte nasıl da betonlaştı, ruhunu, neşesini nasıl da kaybetti... Kentsel dönüşüm ve modernite adına baharın gelişini çiçekleriyle müjdeleyen, meyvelerinden yemek için tırmandığımız ağaçlar yok edildi. Yıllardır ekonominin lokomotifleri olarak görülen inşaat sektörünün çirkinleştirmede olduğu alan neredeyse kalmadı. İnsanın yaşadığı ve değer atfettiği alanların, şehirlerin, çıkar çevrelerinin elinde böylesine hoyratça yok edilmesi, mekânla kurulan ilişkilerin/bağın güçlü bir el tarafından kesilmesi ve anılarının yok edilmesi, üstelik sizin buna seyirci kalmanız çok yıpratıcı bir deneyim gerçekten.

Kitapta yer alan 16 öykü de, kısıtlanmış ya da sıkıştırılmış iki kadının karşılaşması üzerine kuruludur, kadınların diğer kadınlarla ilişkileri, bir kadının kardeşi, iş arkadaşı, gelini, komşusu, yeğeni, akrabası gibi bir başka kadınla kurduğu ilişkiler özelinde anlatılmıştır; evlilik, aşk ve eşya ile esir alınan kadınlardır çoğu.

* Prof. Dr. HÜTF Tıp Tarihi ve Etiği AD Başkanı

Tek başına dolaşmanın tadını nerdeyse hiç bilmeyen, overlokçu olarak çalıştığı atölye ile yürüme mesafesindeki evi arasında İzmir’de başka bir mekânı bilmeyen 18’lik Nurhayat, Adana’ya bir iş toplantısı için gittiğinde eski bir kız arkadaşının kardeşi olan, paraya ve konfora bir erkek üzerinden ulaşmış yeni zengin Gülsüm’ü ziyarete giden ve onun İstanbul ile Adana karşılaştırmasını içi burkularak izlemek zorunda kalan Emine... Gülsüm için İstanbul özleminin ortaya çıktığı an anneannesinin bir söylemi üzerinden olur; “Bir İstanbullunun iki şeyi bilmesi gerekir derdi anneannem, çiçeklerin ve balıkların mevsimlerini, ha bir de rüzgarlarını.” Mimozalar, Erguvanlar, Mor salkımlar, Leylaklar, Hanımelleri, Güller, Ortancalar, İhlamlar sırasıyla açar...

Öykülerin merkezinde bir değil aslında birden çok kadın yer almaktadır. Planlanmış ya da tesadüfi karşılaşmalar, birlikte paylaşılan anlar, edilen sohbetler ve sonrasında bir bilinçlenme ve aydınlanma anı, hayatın bilgisinin doğrulanma anı, yaşamın devamında gerekli olacak bir bilgiyle yola devam etme kararlılığı... Geçmişini ve bugünü mekâna hapseden, kendisi ile içinde yaşadığı kent arasına hem mesafeler koyan hem de kaçınılmaz biçimde onunla özdeşleşen ve kitabın son öyküsünde Esenler otogarında yolları kesişen kadın kahramanları sevdim ben ve hepsinde benden ya da tanıdığım başka kadınlardan parçalar buldum. Benzer duygular, yaşantılar, umutlar, çaresizlikler, birçoğumuzun kendimize bile itiraf edemediğimiz zorlayıcı, sert ve bir o kadar da yaşamın içinden söylemler, kadınların farklı kentlerdeki dimdik duruşları, ezilmişlikleri, farkında olarak ya da olmadan kabul ettikleri erkek egemenliği, nesiller arası karşılaştırmalı olarak anlatılmış; kadınların bunalımları, kadınsal duygulanımları, acıları, anıları ve yaşamdaki izdüşümleri, karşı cinse bakışları, aile sancıları, yurtdan kadın manzaraları aslında her biri...

Türkiye’nin modernleşmesinde iki temel ana eksen ele aldığını söylediği kitabında Mungan, Anadolu’nun farklı kentlerinden, çok farklı sosyoekonomik sınıflara ait kadınların yaşam öykülerinin izdüşümlerinin izini sürüyor; Anadolu şehirlerinin her biri bir kadının öyküsü üzerinden, her bir kadının öyküsü de bir kent ve kentin yaşam dinamikleri üzerinden aktarılıyor. İzmir’de evlenmek üzere olan işçi bir genç kız Nurhayat, Mersin’de pavyonlarda çalışmış orta yaşlı bir kadın, avukatlık stajı yapan genç Zozan, paraya ve konfora bir erkek üzerinden ulaşmış orta sınıf bir kadın olan Gülsüm, Adli tabip Sevgi... Onların yaşam öykülerine tanıklık ederken, her birinin eşsiz bir öyküsü olduğunu hissederek duyulanıyoruz, oysaki ne denli sıradan, herkes gibi kadınlar onlar da. Her gün, her yerde karşılaşacağımız türden kadınlar.

İkinci Okunuşu Kitabın...

Bu sefer mekân ve cinsiyet bağlamında okurken kitabı, o kadar çok yerin altını çizdim ki, hangi öykünün neresini nasıl aktaracağımı, öykülerin hepsini mi yoksa en çok sevdiğim bir ya da birkaçını mı konu edineceğimi şaşırdım. Bu ikinci okumada, kentsel yaşamların ritüellerinin/değerlerinin korunmasında ve uygulanmasında kadın faktörünün önemini de bir kez daha fark ettim.

Mungan’ın eşsiz gözlem yeteneği ile tasvir ettiği farklı kentlerde farklı kadın yaşam alanları, kadınların özel alanları yani kadınların evleri, kendilerini anlatan evleri, içleri kadınsı detaylarla dolu mekânları. Kadınlar, kendilerini güvenli ve huzurlu hissettikleri bir aile veya eve kapatıldıkları anda, aynı zamanda eşyalarla örülmüş bir hapisaneye de kapatmıyorlar mı kendilerini, farkında olarak ya da olmadan. Özel alana hapsedilen kadın, o alanın üzerinden kendini var etmeye başladığında obsessif kompulsif nöroza- takıntı, saplantı- kadar varan titizlik hastalığıyla ve eşyaya düşkünlüğüyle özgürlüğünü kaybetmeye başladığını genellikle fark etmiyor.

“Sinop’a Gelin Giden” adlı öyküde öykü kahramanı Yıldız, Sinop’a ziyaretine gittiği Seher’in evinde bir cam bibloyu yanlışlıkla kırdığında Seher’in yaşadıkları, bu nörozu çok güzel tanımlamaktadır;

Orta sehpanın üzerindeki cam kuğunun kuyruğuna takıldı eteğim, ardım sıra sürüklenerek yere devrilen cam kuğu parça parça oldu. Şangırtıyla birlikte yerinden fırlayan Seher balkon kapısında kalakaldı. Yüzünde öyle canı yanmış bir ifade vardı ki o an bu cam biblonun onun için çok önemli, çok değerli olduğunu sandım...

İlk kez mi bir şey kırılıyor bu evde? diye sordu. Yüzü birdenbire değişti. Sanki sormamam gereken bir şeyi sormuştum. Üzüntüsünün kaynağını keşfetmiş gibi yüzü kederli bir aydınlıkla ışımtı. “Evet, ilk kez bir şey kırılıyor”. Bunu söylerken bastırmaya çalışsa da sanki kurduğu düzen alt üst olmuştu. Sanki şimdi biz burada olmasak, koşa koşa evden fırlayıp çarşıya gidecek, o biblonun bir eşini alıp yerine koymadan kendine gelemeyecekti. Kimsenin ayağına batmasın diye koşa koşa alıp geldiği süpürge ve farasla ortalığı iyice süpürmüş, ardından elektrik süpürgesini etrafta birkaç kez daha dolandırmış, sonunda da ıslak bezle koltuk altlarına, halı altına varana dek her yeri defalarca silmişti... Dekordan bir

parça eksilmişti ve sanki eksilen bu parça, dekorun güvensizliği konusunda herkesi uyarmıştı (Mungan 2007, 135).

“Adana Sıcığında Erguvanlar” adlı öyküde, İstanbul’dan Adana’ya gelin gitmiş olan Gülsüm’ün İstanbul’dan bir iş gezisi için Adana’ya gelmiş olan Emine’ye evini, zenginliğini gösterme çabası en az şu söylemi kadar trajiktir; ...ben de kocamı evde tutmak için, akşamları rakı sofrasını kendi ellerimle kurmaya, en sevdiği mezeleri hazırlamaya, dansöz kıyafetleri diktirip tüller pullar içinde karşısına geçip göbek atmaya başladım”. Nitekim Emine’ye de bir gösteri yapar öykünün sonunda Gülsüm.

Eğer eviniz fazlasıyla temiz ve siz fazlasıyla titiz iseniz, yeterince özgür değilsinizdir ve boşa geçen bir ömür yaşamışsınızdır aslında. Eşya ile kadın arasındaki ilişki, ataerkil sistemin, aşk ve evlilik ideolojisi ile ve eşya aracılığıyla kadını esir aldığı bir ilişki. Kadınların kısıtılmaları, esir alınıp alınmadıkları, “zalim, kötü huylu bir koca ya da dayak atan zorba ve kötü bir erkek” yerine kimi zaman onların eşya ile kurdukları bağlar vardır. Kitaptaki kadın ve eşya ilişkisi, farklı eğitim, sosyoekonomik ve kültürel pozisyonlardaki farklı kadınlar için ne kadar da aynıdır aslında. Bu ilişki kimi zaman Bursa, Adana ya da Sinop öyküsünde olduğu gibi çok net, kimi zaman da dolayımıdır.

“Yakası Beyaz Kürklü Taba Rengi Kaban” adlı öyküde Esme için ayrıldığı eşi Engin’in yeni eşi ile birlikte, kızını evden almaya geldikleri zaman giydiği kabana yüklediği anlamlar. Nişanlandıkları yıl Engin’e doğum günü hediyesi olarak aldığı bu kabanı gördüğünde Esme’nin hissettikleri, hatırladıkları, anıları, bunca yıl gömdüğü, unuttuğu, unutmak istediği, kendine hatırlamayı yasakladığı ne varsa, hepsinin birdenbire suyun yüzüne çıkması.. Aynı öyküde ifadesini bulan şu anlatımlar:

Her eşyanın yerli yerinde durduğu, her şeyin yerini bildiği derli toplu bir görüntünün ona verdiği huzurun yerini hiçbir şey tutmuyordu. Evli oldukları yıllarda ortalığı dağıtıyor gerekçesiyle çıktığı Engin, “sen bir evde değil, bir dekorda yaşamak istiyorsun, sürekli dekor bozuluyor diye ayakta yaşayamazsın” diyordu Esme’ye.

...

Sahip olduğu eşyalar sahip olduğu anlardı (Mungan 2007, 57).

“Burası Ankara İl Radyosu, Şimdi...” adlı öyküden anlatımlar:

Herkes bir yandan hüznünlü görünen, öte yandan eşya ve mekânla mesafeli sayılabilecek sakınlı bakışlarla etrafa kabaca göz gezdiriyor; saygısızlık edecekmiş kuşkusıyla ayakta dikilip oyalanıyor, oturmak için sanki ev sahibinin ortaya çıkması bekleniyordu.

...

Büfenin üzerinde çerçeveli resimler, biblolar; gösteriş olsun diye değil göz önünde olsun diye camlı bölmeye dizilmiş fincanlar, ayaklı kadehler, bardaklar, kristal şekerlik; hepsi yerli yerlerindeydiler. İçimdeki zamanı kıpırdatan eşyanın tanıdıklığında geçmişe duyulan güven, sızı...(Mungan 2007,102).

Hayat hikayemizde metafor değeri olan bir eşya, simge gücü taşıyan bir andaç, bana o günleri hatırlatacak ya da geri getirecek ne olabilirdi ki?

“Sinop’a Gelin Giden” adlı öyküde üniversitede öğretim üyesi olan öykü kahramanının teyzesinin ölümü sonrasında, teyzesinin kızı gibi sevdiği ve İstanbul’dan Sinop’a gelin giden Seher’i ziyareti ile ilgilidir. Öyküden alıntılar:

Belli, biz gelmeden önce birkaç kez inceden inceye temizlenmişti ev. Her yerin, her şeyin tozu defalarca alınmış, her örtü defalarca silkenmiş, her yer döne döne tekrar silinmişti. Daha kapıdan başlayarak evin içinden çiçek kokusuna karışmış çeşitli temizlik malzemelerinin kokuları geliyordu.... Ama evden çok bir dekora benziyordu. Seher’in yıllardır ucun ucun biriktirdiği çeyizi, bir serfi, bir yaygı halinde evin her yerine özenle serilmişti (Mungan 2007, 132).

Anlatımında Mungan, "İyi kocaya düşersen kurtulursun, kötü kocaya düşersen başına bunlar gelir" kolaycılığına düşmemiş, şöyle bir seçim yapmış yazar: kadınların bu kısıtlanmışlık durumlarının bunun dışında

düşünülmesi gereken şeyler olduğunun altını çizmek istemiş. Dolayısıyla kitap, kadın olmak üzerine değil, ama bunun da üzerinde 'olmak' üzerine. Bu nedenle kitapta erkekler yoklar ya da daha gölgede, daha 'yansız' ve zaman zaman da oldukça pasifler, erkekliğin ev halleri gibi, etkisiz demirbaşlar gibiler... “Annemin Çektiği Fotoğraflar” adlı öyküde Suna’nın söylemlerine bakalım;

Bir zamanlar tanıdığı ve sevdiği kocasını tamamen gözden yitirmemek ya da bir zamanlar sevip bağlandığı eski haline döndürebilmek için, onunla derin mevzulara dalıp dolu dolu konuşmak istiyor, bu nedenle üzerinde uzun uzadıya konuşabileceklerini sandığı böyle katmanlı görünen konulardan söz açmaya bakıyordu..

Pek uzak sayılmayacak zamanlara dek kocasının konuşmaları, soruları, yanıtları böylesine keyfini kaçırmazdı onun. Şimdi kocası ne dese, ne yapsa sinirine dokunmaya başlamıştı. Galiba asıl hoşuna gitmeyen şey de buydu; kendindeki bu değişim. Zaman içinde bir şeylerin bunca değişmiş olması... Hem de kendinden habersiz, sinsice ve ümitsizce... Belki de bütün evliliklerin başına gelen onunkine de gelmişti; beraberliklerinin vaktiyle sahip olduğu zenginlik yok olup gitmiş, ilişkileri hikayesiz kalmıştı ve en başta kusurlar, kabahatler olmak üzere her şey göz ısıran çığ ışıktı, acımasız bir çıplaklıkta görülüyordu artık. Kocasını ne yapsındı? (Mungan 2007,173)

Kadının Ev ve Eşya ile İlişkisi

Mungan’ın anlattığı iç mekânların hepsi, kadınlar tarafından döşenmiş, kadınsı objelerle dolu evler. İnceliklerle tasvir edilen bu evlerdeki mobilyalar ve yaşam alanları anlatılan kadın portresini anlamaya yarayan unsurlar oluyor her zaman. Örneğin Bursa’da Esme’nin evi; “Arne Jokobsen stili sandalyelerden, içeriden aydınlatılmış vitrinde duran Philip Stark çatal-bıçak takımından, Alev Ebüzziya kâselerinden, duvarlarda Erol Akyavaş, Ömer Uluç imzalı resimlerinden ne varsa ...” diye anlatılırken (Mungan 2007,55); avukatlık stajı yapan genç Zozan’ın evi “kutu gibi bir evdi (...) iki duvarın bittiği köşeye yaslanmış, iki yanı yastıklar, kırlentlerle beslenmiş eski usul patiska etekli divan, duvardaki ceylanlı halı, orta masasının üstündeki dağ çiçeği nakışlı örtü...” diye anlatılıyor.

“Adana Sıcığında Erguvanlar” adlı öyküde Gülsüm, paraya ve konfora bir erkek üzerinden ulaşmış orta sınıf bir kadın olarak anlatıyor; “İstanbul’u hiç aramıyorum inan. Orada ne varsa burada da var artık. Adana çok gelişti. Eskisi gibi değil. Avrupa şehirleri gibi oldu, birçok bakımdan. Avrupa’ya da gidip görüyoruz işte! İlk birkaç gün heyecan veriyor ama sonra evini özlüyor insan, kendi evini, kendi düzenini...” Yeniliğin, modernizmin ve zenginlik olarak algıladığı sonradan görmüşlüğün dünyasına götürüyor bizi Gülsüm. Taşra hayatının Gülsüm’ü yaşından önce yaşlandırdığını düşündüren bütün ayrıntıları ve bu sonradan görmeliği aynı anda görmekten dolayı içi yorulan Emine’ye anlatmaya devam ediyor Gülsüm

“Şehrin hep en güzel semtlerinde oturduk. Bu Adana’da üçüncü evimiz, öncekiler de güzeldi ama bu bambaşka. Daha sakin bir yer. Ne de olsa yeni bir site! Her şeyi yeni. Hep nezih insanlar oturuyor. Bir İtalyan koltuk takımı aldık, ayından İstanbul’da annemlere bakındık da inan bulamadık. Bir mutfak yaptırdık, ayıptır söylemesi Alman, en ufak vidası bile Almanya’dan geldi. Bütün o Vakkolar, Beymenlerin hepsinin şubesi var burada...” (Mungan 2007,27)

Tüketerek; doyuma, itibara ulaşmak ve kendini değerli kılmak, böylece rekabet gücünü arttırmak isteği...

Kitabın insanın içini en çok acıtan öyküsü olan “Trabzon burması”nda, Adli Tabip Sevgi, ufak bir kader sekmesiyle kendisi olabilecek gencecik bedeni ipten alırken, gelecek ve umut demek olan ve şimdi bir ölünün bileğinde ışıldayan Trabzon burmasını görmesi ile içinde bulunduğu anın bütün hayatına yayılan etkilerini yaşıyor. Onun evinin eşyalarına bağlılığı ise başka türlü, hiçbir zaman yoksulluğun ezikliğinden kurtulamayan birisi olarak bunca yıl sonra bile hala bazı geceler uykusundan fırlayıp salona gidip, kendini inandırmaya çalıştığı gözlerle tek tek eşyalarına- koltuk takımlarına, yemek masasına, büfesine, televizyonuna, müzik setine, okuma koltuğuna- “bu benim, bu benim” diye bakışını hatırlıyor.

“Yakası beyaz kürklü taba rengi kaban” adlı öyküde ki Esme için ise sahip olduğu eşyalar, sahip olduğu anılardır. Nesneler tarafından kuşatılmış durumda ama derin bir yalnızlık duygusu içinde, bir şeylere sahip olmak peşinde yitirdikleri için üzülmetedir.

Gezdiği gördüğü yerleri hep oralardan aldığı eşyalarla hatırlıyordu. Bu eşyalar yaşadığı anları tazeliyor, o günleri dirilterek içinde derin bir zaman sızısı uyandırıyor. Bu eşyanın imgesiyle birlikte, gezdiği her kent, alışveriş ettiği her dükkân, o eşyanın durduğu her raf, o dükkânın bulunduğu her sokak şimdiki zaman canlılığıyla gözlerinin önüne geliyor, içi nedenini, niyesini bilmediği bir özlemle doluyordu. Var oluş mutluluğuyla, anılara sahip olmanın gücüyle.

...
Evini her zaman yalnızken daha çok sevdi. Tek başınayken. Engin ve İrem'le birlikte oldukları zamanlar bile, onun için "ev mutluluğu", yalnız olduğu zamanlar demektir... Her eşyanın yerli yerinde durduğu, her şeyin yerini bildiği derli toplu bir görüntünün ona verdiği huzurun yerini hiçbir şey tutmuyordu. İkinci bir kişinin varlığı, bu düzenin altüst olması demektir. Evli oldukları yıllarda ortalığı dağıtıyor gerekçesiyle çıkıştığı Engin, "Sen bir evde değil, bir dekorda yaşamak istiyorsun" diyordu Esme'ye, "sürekli dekor bozuluyor diye ayakta yaşayamazsın (Mungan 2007,57).

Bütün gün evinde oturup kocasının yolunu gözleyen, kendini temizliğe ve dedikoduya vermiş sıradan bir kadın olmak istemezken, sürekli geç saatte işten çıktığı için eve hep geç gelen ve bunun için sürekli kocası ve çocuğundan özür dilemek zorunda kalan bir kadın olarak bulmuştu kendini... Bir meslek sahibi olmaya, ekonomik özgürlüğünü kazanmaya, kendi ayakları üzerinde durmaya, sürekli işinde yükselmeye çalışırken bir şeyleri kaçırmıştı elinden... (Mungan 2007,62).

Kitapta bir zaman sonra öyküleri birbirlerine bağlayan unsurlardan biri olmaya başlıyor, kadınların kendi elleriyle yaptıkları danteller, el işleri, neredeyse her öykünün dekorunda yer alan, emek verilerek yapılmış ince işler, çeyizler... Öykülerden birinde söylendiği gibi "...yaptığımız tek iyilikse, çeşitli nedenler yaratarak çeyizine katkıda bulunmaktır. Ki, bu onun için hayatta en önemli şeydi. Hele teyzem, ömrü boyunca ördüğü bütün iğne oylarını, hesap işlerini, suzenileri, sarmaları, mürver iğnelerini, civan kaşlarını çeşitli vesileleri sebep ederek Seher'in çeyizine katıp durmuştu."

"Burası Ankara İl Radyosu, Şimdi..." adlı öyküden:

...gözüm alışkın bakışlarla ilkin büfenin üzerindeki radyoya ilişti. Yer yer erimiş, kolası gevşemiş olsa da iğne oyası dantel örtü hala duruyordu radyonun üzerinde. Büfenin üzerindeki çerçeveli resimler, biblolar, gösteriş olsun diye değil, göz önünde olsun diye camlı bölmeye dizilmiş fincanlar, ayaklı kadehler, kristal şekerlik, hepsi yerli yerindeydiler. İçimdeki zamanı kıpırdatan eşyanın tanıklığında geçmişe duyulan güven, sızı...

...
Benim için her biri ayrı bir hatırayken, odadan odaya çabuk adımlarla dolaşıp duran ötekiler için yalnızca eşyaydı, bir an önce kurtulunması gereken eşya. Kimi umursamazlığından, kimi gençliğinden, eşyadaki hayat kıymetini, eşyanın bizdeki hakkını bilmediğinden...(Mungan 2007,102).

Hem hangi eşya yaşadıklarımın yerine geçebilirdi ki? Her şey kendi yerinde ağırdı, kendi zamanında... Hayat hikayemizde metafor değeri olan bir eşya, simge gücü taşıyan bir andaç, bana o günleri hatırlatacak ya da geri getirecek ne olabilirdi ki? Hiçbir şey benim bu evde yaşadıklarımın, öğrendiklerimin yerini tutamazdı ki! Kömürlükten getirdikleri şu eski radyo? Salonun geniş duvarında şimdi azıcık çarpık duran çerçevesi gevşemiş, zamanın beneklendirdiği büyük ayna? Yaz-kış çiçeğini eksik etmediği şu orta vazosu ya da onun her zaman oturduğu şu kolçaklarının cilası sönmüş ceviz koltuk? Şimdi oturduğum koltuktan kayarak yerdeki halıya otursam kendimi onun dizlerinde bulmazdım ki. Bu evdeki her şeyin anlamı, bu evin kendi zamanında ve mekânında saklıydı. Denizden çıkarılan batıklar gibi buranın dışına çıktıklarında dağılıp gitmezler miydi? (Mungan 2007, 127)

Kitaptaki "Diyarbakır Surlarında" öyküsü, daha önce defalarca Diyarbakır'a giden, kentin en karanlık yıllarında oraya yerleşmeyi düşünen gazeteci Aslı ile işkenceci bir polisin karısı olan çocukluk arkadaşı Birsen'in, 'Türkiye'nin vicdanı' olan o kentte yıllar sonra karşılaşmalarını anlatır. "Mahrumiyet bölgesi", "şark

hizmeti” ve “sürgün yeri” olan coğrafyayı gazeteci Aslı'nın gönüllülüğüyle başka bir yere çeker Mungan ve iki ayrı kutupta konumlanmış olan iki Batılı kadın üzerinden anlatır Diyarbakır'ı.

Bir “karşılaşmalar” kitabı olan Kadından Kentlerde yazarın bu karşılaşmalara yüklediği anlam oldukça değerlidir. Her karşılaşmanın kadınlardan birinde ya da ikisinde bir farkındalığa yol açacağını düşünür Mungan. Bu öykü kitabı ile ilgili olarak verdiği bir röportajında, kadın kimliğinin ve kentlerin, Türkiye'nin dönüşümünde önemli iki gösterge olduğunu belirtmişti Mungan, kentlerin hızlı geliştiğini ve insanların çoğu zaman yaşadıkları kentleri tanımadıklarına vurgu yaparak. Gerçekten de, birinci öykü olan “Kordonboyu'nda Ömer Çavuş Kahvesi”ndeki Nurhayat, kentin varoşlarından, sahil şeridine ilk defa inmiş, baskıcı bir ailenin büyük şehirde yetişmiş, sınırlı eğitim almış, yanında büyüdüğü yengesinden kopamayan overlokçu kızdır. Hayali, iyi bir kısmet bulup evlenmek ve bu şekilde özgürlüğe ulaşmaktır. Baba ocağının dayatmalarından kurtuluşun tek çaresinin evlenmek olduğunu düşünen Nurhayat, yalnız başına yaptığı ilk Kordon boyu gezisinde yalnızca baktığı ve onunla ilgili gelecek hayalleri kurduğu bir asker sayesinde evlilik kararını yeniden gözden geçirecek ve yeni tanıştığı kimseye bağlı olmadan yaşanılacak özgürlük duygusunun tadını çıkaracaktır.

Diğer öykülerde de vardır, yaşadığı kentlere yabancılaşmış, yalnızlaşmış kadın karakterler. Ama Hayat hanımın farklıdır öyküsü. O, hiçbir şehirde 2-3 yıldan fazla yaşayamayan, göçebe bir kadındır: “Ne buluyorsun ki böyle şehir şehir dolaşmakta?” diyenlere, “Her şehrin fırınının ekmek kokusu farklıdır, her ekmeğin de hikâyesi” diye yanıt verir.

Kadın kimliğinin Türkiye’de bir politika aracı olduğu düşüncesiyle kitabında bu iki ekseni (kadınlar ve kentler) işler Murathan Mungan. Kentlerin ve kadınların değişimini, farklı kentlerde geçen kadın öyküleriyle ele alan yazar, kadınların daha zengin, daha renkli bir iç dünyaları olduğunu ve dönüşüm/değişimle kadın kimliği arasında daha doğrudan bir ilişki olduğunu söyler ki umarım yazar bu değişimde, benim için olduğu kadar pek çok kadın için de, kendi dönüştürücü etkisini bilmektedir.

“Elbette cinselliklerimiz ve cinsiyetlerimizin bize kazandırdıkları vardır” diyor Mungan “ama kendi pratiğinizin bilincinde iseniz, bir farkındalık geliştirmişseniz bu anlamlıdır. Yoksa sadece kadın ya da erkek organlarına sahip olmak, sizi kadın ve erkek yapmaz. Sizin kadın ve erkek rolleri içinde, toplumda biçilmiş rollerle nasıl hesaplaştığınız, nasıl ödeştığınız ve bunları nasıl aştığınız da, sorunsalın bir parçasıdır. Nüfus kâğıdınızın rengiyle biyolojik cinsiyetiniz belirlenebilir; ama toplumsal cinsiyetleriniz belirlenemez. İyi bir yazarın kadını, erkeği yoktur. Bu kitabı da bana yazdıran, benim iyi bir yazar olarak farkındalıklar geliştirmiş olmamdır.” (Mungan 2008)

İyi ki varsın Mungan ve iyi ki yazmaya devam ediyorsun...

Kaynakça

Mungan, Murathan. *Kadından Kentler; Metis Yayınları* (İstanbul, 2007)

Mungan, Murathan. “Murathan Mungan 'Kadından Kentler'i Anlatıyor”. *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 14 Nisan 2008, <http://m.bianet.org/bianet/kultur/106298-murathan-mungan-kadindan-kentler-i-anlatiyor>.

Temelkuran, Ece. “Azla Yetinen Şehir Ankara”

http://evrimkuran.com/okuyun/azla_yetinen_sehir_ankara_-_ece_temelkuran.